3. 9. 2007

ID: 50022

Propadná zástava

Protiprávní je nejen sjednání samotné tzv. propadné zástavy, ale každá smlouva, která zástavnímu věřiteli umožňuje, aby se zástavou nakládal jako s vlastní a aby zástavu za účelem uspokojení zajištěné pohledávky prodal nebo jinak zpeněžil.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 2037/2006, ze dne 3.7.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobců a) J. B., a b) M. B., obou zastoupených advokátkou, proti žalovaným 1) J. D., a 2) Ing. D. H., oběma zastoupeným advokátem, o určení vlastnictví k nemovitostem a o vzájemné žalobě žalovaného 2) o určení, že nemovitosti jsou zatíženy zástavním právem, vedené u Okresního soudu v Pardubicích pod sp. zn. 6 C 126/2000, o dovolání žalovaných proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové - pobočky v Pardubicích ze dne 13. července 2005, č.j. 23 Co 157/2004-362, tak, že dovolání žalovaných 1) a 2) proti rozsudku krajského soudu ve výroku, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení o určení vlastnického práva žalobců mezi žalobci a žalovaným 1), kterým bylo odmítnuto odvolání žalovaného 1) proti rozsudku soudu prvního stupně v části, v níž bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2), kterým byl rozsudek soudu prvního stupně zrušen v části, v níž bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2) a o náhradě nákladů řízení uvedených v doplňujícím rozsudku soudu prvního stupně, a věc v tomto rozsahu byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení a kterým bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení mezi žalobci a žalovaným 1), se odmítají. Dovolání žalovaného 2) proti rozsudku krajského soudu ve výroku, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o určení vlastnictví žalobců, se odmítá. Dovolání žalovaného 1) proti rozsudku krajského soudu ve výroku, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o určení vlastnictví žalobců, se zamítá.

Z odůvodnění :

Žalobci se (žalobou změněnou se souhlasem soudu prvního stupně) domáhali, aby bylo určeno, že jsou "podílovými spoluvlastníky domu čp. 350 na st.p.č. 382/1, pozemku st.p.č. 382/1, garáže na st.p.č. 381 a pozemku st.p.č. 381, vše v k.ú. H. v Č., obci H. na okrese P., a to každý v rozsahu jedné ideální poloviny". Žalobu zdůvodnili zejména tím, že uvedené nemovitosti dali na základě smlouvy o zřízení zástavního práva ze dne 24.10.1995 do zástavy k zajištění pohledávky ve výši 945.600,- Kč, kterou měl žalovaný 2) proti K. V. z titulu smlouvy o půjčce, neboť K. V. žalobci a) přislíbil, že mu z vypůjčené částky půjčí 300.000,- Kč, a že "na naléhání K. V." uzavřeli se žalovaným 2) dne 27.3.1996 další dohodu, kterou ho "zmocnili k prodeji zastavených nemovitostí". Protože dlužník K. V. nevrátil půjčku ani v dodatečné lhůtě (do 14.4.1996), žalovaný 2) vyzval žalobce, aby "jako ručitelé za dlužníka plnili"; žalobci vyzvali dlužníka, aby žalovanému 2) dluh splnil, a posléze se dozvěděli, že zastavené nemovitosti koupil žalovaný 1). Žalobci mají za to, že kupní smlouva ze dne 30.6.1997 (správně ze dne 19.6.1997) je neplatná; namítají, že nebyli "před vlastním prodejem vyzváni k zaplacení dluhu", že nebyli informováni, zda byly splněny sjednané podmínky prodeje, že podpis žalovaného 2) na kupní smlouvě "považují za neověřený", že žalovaný 2) při prodeji zastavených nemovitostí překročil rozsah zmocnění, neboť ustanovení § 151f občanského zákoníku v té době neumožňovalo uspokojení zástavního věřitele jinak než v rámci výkonu rozhodnutí, a že žalobkyně b) uzavřela zástavní smlouvu "v tísni za nápadně nevýhodných podmínek a pod nátlakem".

Žalovaní namítali, že zástavní smlouva ze dne 24.10.1995 je platným právním úkonem a že žalovaný 2) prodal nemovitosti žalovanému 1) na základě plné moci, kterou mu žalobci udělili a kterou "nijak nevypověděli". Pro případ, kdyby bylo žalobě vyhověno a "určeno vlastnictví žalobců", žalovaný 2) "vznesl" (v podání ze dne 28.9.2001) vzájemnou žalobu o určení, že "nemovitosti, a to dům čp. 350 na st.p.č. 382/1, pozemek st.p.č. 382/1, garáž na st.p.č. 381 a pozemek st.p.č. 381, jsou zatíženy zástavním právem pro pohledávku 945.600,-Kč ze smlouvy o půjčce uzavřené mezi žalovaným 2) a K. V., ve prospěch žalovaného 2)".

Okresní soud v Pardubicích rozsudkem ze dne 10.10.2001, č.j. 6 C 126/2000-117 žalobu o určení vlastnictví žalobců zamítl a rozhodl, že žalobci jsou povinni zaplatit žalovaným každý jednou polovinou na náhradě nákladů řízení 17.507,60 Kč k rukám advokáta. Po té, co dovodil, že "byl prokázán naléhavý právní zájem žalobců" na požadovaném určení, z výsledků dokazování zjistil, že žalobci (jako zástavci) a žalovaný 2) (jako zástavní věřitel) uzavřeli dne

24.10.1995 za účasti dlužníka K. V. smlouvu o zřízení zástavního práva k nemovitostem žalobců "k zajištění pohledávky žalovaného 2) za dlužníkem", že žalobci a žalovaný 2) "v souvislosti se smlouvou o zřízení zástavního práva k nemovitostem" uzavřeli dne 27.3.1996 dohodu, kterou žalobci zmocnili žalovaného 2) "k prodeji zástavy nejméně za částku 500.000,- Kč, k podpisu kupní smlouvy a k přijetí kupní ceny i k podání návrhu na vklad smlouvy do katastru nemovitostí", a že na základě tohoto zmocnění žalovaný 2) "jménem žalobců" uzavřel dne 30.6.1997 (správně dne 19.6.1997) se žalovaným 1) kupní smlouvu o prodeji nemovitostí žalobců, podle které bylo vloženo do katastru nemovitostí vlastnické právo ve prospěch žalovaného 1). Soud prvního stupně považoval dohodu žalobců se žalovaným 2) ze dne 27.3.1996 za "smlouvu zákonem výslovně neupravenou, kterou se zástavní věřitel a zástavci dohodli na dalších možnostech uspokojení své pohledávky ze zástavy", a dovodil, že "takové jednání není v rozporu s obsahem ani účelem zákona a nelze je považovat za neplatné". Protože žalovaný 2) jednal při uzavření kupní smlouvy ze dne 30.6.1997 (správně ze dne 19.6.1997) "jménem žalobců na základě písemné plné moci", protože žalobci neprokázali, že by "smlouvy účastníci neuzavřeli svobodně nebo vážně nebo že by se tak stalo v tísni a za nápadně nevýhodných podmínek" nebo že by od nich odstoupili, a protože nebyla prokázána ani tvrzení, že "podpisy na kupní smlouvě nebyly úředně ověřeny", soud prvního stupně uzavřel, že žalobcům se "nepodařilo prokázat neplatnost kupní smlouvy z důvodů, které uváděli".

K odvolání žalobců Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 3.4.2002, č.j. 24 Co 8/2002-127 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Dovodil, že posouzení platnosti kupní smlouvy je pouze otázkou předběžnou pro určení vlastnického práva žalobců, k němuž je pasivně legitimován - v zájmu dosažení "shody mezi stavem právním a stavem zapsaným v katastru nemovitostí" - jen ten, kdo je v době rozhodnutí soudu jako vlastník zapsán v katastru nemovitostí; nemůže proto obstát závěr soudu prvního stupně o tom, že pasivně věcně legitimováni jsou oba žalovaní a že žalobci mají naléhavý právní zájem na požadovaném určení vůči oběma žalovaným. Odvolací soud dále vytknul soudu prvního stupně, že se nadbytečně zabýval pro rozhodnutí sporu nevýznamnou otázkou, zda podpisy účastníků kupní smlouvy ze dne 30.6.1997 (správně ze dne 19.6.1997) a jejich zástupců byly "úředně ověřeny", že se náležitě nezabýval tvrzením žalobců, podle kterého uzavřeli dohodu ze dne 27.3.1996 "v omylu", a že "neúplná zůstala i zjištění, která jsou právně významná pro posouzení platnosti a trvání zástavního práva, které bylo zřízeno k nemovitostem žalobců"; v tomto směru je třeba se zabývat zejména tím, zda byla celá půjčená částka předána dlužníku, jaký byl obsah dohody účastníků ze dne 27.3.1996, za jakých podmínek se mohl zástavní věřitel podle právní úpravy účinné do 31.8.1998 domáhat uspokojení ze zástavy a zda případná dohoda o přímém prodeji zástavy není v rozporu se zákonem.

Okresní soud v Pardubicích usnesením ze dne 13.1.2003, č.j. 6 C 126/2000-230 z důvodu zpětvzetí žaloby zastavil řízení proti žalovanému 2) a žalobcům uložil, aby zaplatili žalovanému 2) "každý jednou polovinou náhradu nákladů řízení" ve výši 15.629,60 Kč k rukám advokáta (ve výroku o náhradě nákladů řízení potvrzeným usnesením Krajského soudu v Hradci Králové - pobočky v Pardubicích ze dne 7.4.2003, č.j. 23 Co 163/2003-236) a rozsudkem ze dne 8.7.2003, č.j. 6 C 126/2000-270 doplněným rozsudkem ze dne 4.1.2005, č.j. 6 C 126/2000-323 určil, že "žalobci jsou podílovými spoluvlastníky domu čp. 350 na st.p.č. 382/1, pozemku st.p.č. 382/1, garáže na st.p.č. 381 a pozemku st.p.č. 381, vše v k.ú. H. v Č., obci H. na okrese P., a to každý v rozsahu jedné ideální poloviny", zamítl vzájemnou žalobu žalovaného 2) o určení, že "nemovitosti, a to dům čp. 350 na st.p.č. 382/1, pozemek st.p.č. 382/1, garáž na st.p.č. 381 a pozemek st.p.č. 381, jsou zatíženy zástavním právem pro pohledávku 945.600,- Kč ze smlouvy o půjčce, uzavřené mezi žalovaným 2 a K. V., ve prospěch žalovaného 2)", a rozhodl, že žalovaný 1) je povinen zaplatit žalobcům na náhradě nákladů řízení 44.250,- Kč, že žalobci a žalovaný 1) podle doplňujícího rozsudku "vůči sobě nemají právo na náhradu nákladů řízení" a že žalovaný 2) je povinen zaplatit žalobcům na náhradě nákladů řízení 12.150,- Kč, vše k rukám advokátky. Dovodil, že žalobci mají na požadovaném určení naléhavý právní zájem a že žalovaný 1) je ve věci pasivně legitimován, neboť je zapsán v katastru nemovitostí jako vlastník předmětných nemovitostí, a z výsledků dokazování zjistil, že žalobci a žalovaný 2) uzavřeli dne 24.10.1995 za účasti dlužníka K. V. smlouvu o zřízení zástavního práva k nemovitostem žalobců k zajištění pohledávky žalovaného 2) za dlužníkem z titulu půjčky, že žalobci a žalovaný 2) "v souvislosti se smlouvou o zřízení zástavního práva k nemovitostem" uzavřeli dne 27.3.1996 dohodu, podle které věřitel mohl uspokojit svoji pohledávku - kdyby nedošlo k její úhradě ani v dodatečné lhůtě do 14.4.1996 - "podle své úvahy, a to buď volným prodejem třetí osobě, prodejem ve veřejné dražbě a realizací zástavy převodem vlastnictví ve prospěch věřitele, nebo prostřednictvím výkonu rozhodnutí", a kterou oba zástavci zmocnili žalovaného 2) "k prodeji zástavy nejméně za částku 500.000,- Kč, k podpisu kupní smlouvy a k přijetí celé kupní ceny, i k podání návrhu na vklad takové smlouvy do katastru nemovitostí“, a že "na základě tohoto zmocnění" žalovaný 2) "jménem žalobců" uzavřel dne 30.6.1997 (správně dne 19.6.1997) se žalovaným 1) kupní smlouvu o prodeji nemovitostí žalobců, podle které bylo vloženo do katastru nemovitostí vlastnické právo ve prospěch žalovaného 1). I když "vznik a existence pohledávky, kterou mělo zástavní právo zajišťovat, nebyly jednoznačně prokázány (a nebylo proto možné uzavřít, zda byla platně sjednána smlouva o zřízení zástavního práva k nemovitostem žalobců"), a i když "nebylo prokázáno, že by zástavní smlouvu ze dne 24.10.1995 či smlouvu ze dne 27.3.1996 uzavřeli žalobci nikoliv svobodně a vážně, že by tyto smlouvy byly uzavřeny v tísni za nápadně

nevýhodných podmínek nebo že by žalobci při uzavírání dohody ze dne 27.3.1996 jednali v omylu, který vyvolala druhá strana, nebo o kterém musela vědět", je podle názoru soudu prvního stupně rozhodující, že dohoda ze dne 27.3.1996 není dohodou o plné moci, podle které by žalovaný 2) byl oprávněn k prodeji nemovitostí "jménem žalobců" (pohledávka zástavního věřitele nebyla ještě splatná), ale že obsahem dohody bylo ujednání o tom, jakým způsobem bude uspokojena pohledávka zástavního věřitele ze zástavy. Žalovaný 2) se jako zástavní věřitel mohl uspokojit ze zástavy jen způsobem uvedeným v ustanovení § 151f odst. 1 občanského zákoníku "platného v době uzavření dohody"; uskutečnil-li právo na uspokojení ze zástavy přímým prodejem zástavy, postupoval v rozporu se zákonem, "v důsledku neplatnosti dohody ze dne 27.3.1996 je neplatná i kupní smlouva ze dne 30.6.1997 (správně ze dne 19.6.1997) a žalobci jsou nadále vlastníky předmětných nemovitostí". Vzájemná žaloba žalovaného 2) nemohla být důvodná, neboť byla uplatněna "pouze v rámci procesní obrany"; protože řízení bylo z důvodu zpětvzetí žaloby proti žalovanému 2) pravomocně zastaveno a protože "vzájemná pohledávka byla namítnuta pouze k obraně", nemohl soud o ní "rozhodnout".

K odvolání žalovaných Krajský soud v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích rozsudkem ze dne 13.7.2005, č.j. 23 Co 157/2004-362 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, kterým bylo rozhodnuto o určení podílového spoluvlastnictví žalobců, a ve výroku o náhradě nákladů řízení o tomto určení mezi žalobci a žalovaným 1), odmítl odvolání žalovaného 1) proti rozsudku soudu prvního stupně ve výroku, kterým bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2), a zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, kterým bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2), a ve výrocích o náhradě nákladů řízení obsažených v doplňujícím rozsudku soudu prvního stupně a věc v tomto rozsahu vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení; současně rozhodl, že žalovaný 1) je povinen zaplatit "žalobcům oprávněným každý z nich v rozsahu jedné poloviny" na náhradě nákladů odvolacího řízení 14.369,- Kč k rukám advokátky. Dovodil, že zástavní věřitel "nemá možnost realizovat zástavní právo způsobem odchylným od zákonné úpravy" a že tedy si nemůže sjednat, že k uspokojení zajištěné pohledávky dojde tím, že zástavu sám prodá nebo že na něj přejde vlastnické právo k zástavě. Protože smlouva ze dne 27.3.1996 směřovala "k udělení plné moci zástavními dlužníky k prodeji nemovitostí zástavním věřitelem", byla tím "fakticky sjednána propadná zástava a tak měl být vyloučen zákonem stanovený postup při uspokojení zástavního věřitele ze zástavy" a plná moc udělená zástavnímu věřiteli k prodeji zastavené nemovitosti za účelem splacení zajištěné (dosud nesplatné) pohledávky je - jak se uvádí též v právním názoru vyjádřeném v "rozsudku Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 22 Cdo 1772/2004" - neplatná podle ustanovení § 39 občanského zákoníku; soud prvního stupně proto správně dovodil, že předmětné nemovitosti jsou nadále v podílovém spoluvlastnictví žalobců. Odvolací soud dále dovodil, že vzájemnou žalobu žalovaného 2) nelze považovat za "procesní obranu" ve smyslu ustanovení § 98 věty druhé o.s.ř. (jde o procesní úkon učiněný podle ustanovení § 97 o.s.ř.) a že o ní "musí být rozhodnuto", i když žaloba proti žalovanému 2) byla "dříve vzata zpět a řízení proti němu bylo zastaveno"; rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, kterým bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2), zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení s tím, aby "se zabýval věcnou stránkou důvodnosti" vzájemné žaloby. Odvolání žalovaného 1) proti rozsudku soudu prvního stupně ve výroku, kterým bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě, odvolací soud odmítl podle ustanovení § 218 písm. b) o.s.ř., neboť "tento procesní návrh" uplatnil pouze žalovaný 2), směřoval vůči žalobcům a žalovanému 1) rozhodnutím o vzájemné žalobě "nemohla být způsobena žádná procesní újma".

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu (proti všem jeho výrokům) podali oba žalovaní dovolání. Namítají, že podle smlouvy ze dne 27.3.1996 nešlo "primárně" o to, aby zástavní věřitel uspokojil svou pohledávku tím, že by mu zástava propadala (tedy že by se jednalo o tzv. propadnou zástavu), ale aby na základě plné moci "jménem zástavců, osob odlišných od dlužníka, avšak zcela dobrovolně spjatých s osudem zajišťované pohledávky", zástavu "zpeněžil třetí osobě"; k zániku zástavního práva proto nedošlo již prodejem zástavy, ale uspokojením zajištěné pohledávky z kupní ceny "podle předem sjednaného rozvrhu". Protože nešlo o tzv. propadnou zástavu, nýbrž "o jednání, které sporné strany předpokládaly a rovněž šlo o jednání chtěné", nemohou být smlouva ze dne 27.3.1996 a ani kupní smlouva ze dne 30.6.1997 (správně ze dne 19.6.1997) neplatnými právními úkony. Pro případ, kdyby byl správný názor soudů o tom, že žalobci jsou nadále spoluvlastníky předmětných nemovitostí, žalovaní dovozují, že je tu povinnost vrátit přijatou kupní cenu a že nemovitosti jsou nadále zatíženy zástavním právem, zřízeným na základě zástavní smlouvy ze dne 24.10.1995. O vlastnickém právu žalobců pak nemělo být rozhodováno samostatně, ale "spolu s právem zástavním", neboť "restituce původního stavu musí být úplná, tedy včetně omezení vlastnických práv". Žalovaní navrhli, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání žalovaných proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., se nejprve zabýval otázkou subjektivní a objektivní přípustnosti dovolání.

Podle ustanovení § 240 odst. 1 věty první o.s.ř. účastník může podat dovolání do dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu u soudu, který rozhodoval v prvním stupni.

Z obecného závěru, že k dovolání jsou legitimováni účastníci řízení, nelze dovozovat, že by dovolání mohl podat kterýkoliv z nich. Z povahy dovolání jakožto opravného prostředku plyne, že dovolání může podat jen ten účastník, kterému nebylo rozhodnutím odvolacího soudu vyhověno, popř. kterému byla tímto rozhodnutím způsobena jiná určitá újma na jeho právech. Rozhodujícím přitom je výrok rozhodnutí odvolacího soudu, protože existenci případné újmy lze posuzovat jen z procesního hlediska. Při tomto posuzování také nelze brát v úvahu subjektivní přesvědčení účastníka řízení, ale jen objektivní skutečnost, že rozhodnutím soudu mu byla způsobena určitá, třeba i ne příliš významná újma, kterou lze odstranit zrušením napadeného rozhodnutí. Oprávnění podat dovolání tedy svědčí jen tomu účastníku, v jehož neprospěch vyznívá poměření nejpříznivějšího výsledku, který odvolací soud pro účastníka mohl založit svým rozhodnutím, a výsledku, který svým rozhodnutím skutečně založil, je-li zároveň způsobená újma odstranitelná tím, že dovolací soud napadené rozhodnutí zruší (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.10.1997, sp. zn. 2 Cdon 1363/96, uveřejněné pod č. 28 v časopise Soudní judikatura, roč. 1998).

Účastníky řízení ve věci určení vlastnického práva v řízení před soudy byli žalobci a - poté, co žalobci vzali žalobu proti žalovanému 2) zpět a co soud prvního stupně pravomocným usnesením ze dne 13.1.2003, č.j. 6 C 126/2000-230 z důvodu tohoto zpětvzetí žaloby řízení proti žalovanému 2) zastavil - žalovaný 1). Ve věci určení, že nemovitosti jsou zatíženy zástavním právem, v níž bylo řízení zahájeno vzájemnou žalobou podanou žalovaným 2), byli účastníky řízení - jak vyplývá z ustanovení § 90, § 97 odst. 1 a 3 a § 79 odst. 1 o.s.ř. - žalobci a žalovaný 2).

Výroky rozsudku odvolacího soudu, kterými bylo rozhodnuto ve věci určení vlastnického práva žalobců, o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně a před odvolacím soudem mezi žalobci a žalovaným 1) a o odmítnutí odvolání žalovaného 1) proti rozsudku soudu prvního stupně ve výroku, kterým bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2), nevznikla (nemohla vzniknout) žalovanému 2) žádný újma na jeho právech, neboť nebyl v tomto rozsahu účastníkem řízení a uvedená rozhodnutí se proto vůbec nedotkla jeho právní sféry. Ve věci určení, že nemovitosti jsou zatíženy zástavním právem, se rozsudek odvolacího soudu nedotkl práv a povinností žalovaného 1), neboť se v ní nestal účastníkem řízení. Žalovaní ve vztahu k těmto rozhodnutím nemají (nemohou mít) žádný skutečný zájem, aby byla zrušena. K podání dovolání tedy nejsou oprávněni (subjektivně legitimováni), a proto Nejvyšší soud ČR odmítl podle ustanovení § 243b odst. 5 věty první a § 218 písm. b) o.s.ř. jednak dovolání žalovaného 1) proti rozsudku odvolacího soudu ve výroku, kterým byl zrušen rozsudek soudu prvního stupně v části, v níž bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2) a o náhradě nákladů řízení mezi žalobci a žalovaným 2), a věc v tomto rozsahu vrácena soudu prvního stupně, jednak dovolání žalovaného 2) proti rozsudku odvolacího soudu ve výrocích o potvrzení rozsudku soudu prvního stupně v části, v níž bylo rozhodnuto o určení podílového spoluvlastnictví žalobců a o náhradě nákladů řízení o tomto určení mezi žalobci a žalovaným 1), o odmítnutí odvolání žalovaného 1) proti rozsudku soudu prvního stupně v části, v níž bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2, o zrušení rozsudku soudu prvního stupně v části, v níž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení mezi žalobci a žalovaným 1) obsažených v doplňujícím rozsudku soudu prvního stupně, a o náhradě nákladů odvolacího řízení mezi žalobci a žalovaným 1).

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o.s.ř.).

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [§ 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř.], jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [§ 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř.], nebo jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. a jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.].

Dovolání je také přípustné proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo změněno usnesení soudu prvního stupně nebo jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším usnesení proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější usnesení zrušil, anebo jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, jestliže dovolání není jinak přípustné a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené usnesení má po právní stránce zásadní význam, a to v případech, kdy usnesením odvolacího soudu bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o žalobě na obnovu řízení, o zamítnutí návrhu na změnu rozhodnutí podle ustanovení § 235h odst. 1 věty druhé o.s.ř., ve věci konkursu a vyrovnání, o žalobě pro zmatečnost, o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí, ve věci zastavení výkonu rozhodnutí, ve věci udělení příklepu ve výkonu rozhodnutí, o rozvrhu rozdělované podstaty ve výkonu rozhodnutí nebo o povinnostech vydražitele uvedeného v ustanoveních § 336m odst. 2 (§ 336n) a v § 338za odst. 2 o.s.ř. (§ 238 a § 238a o.s.ř.).

Dovolání je rovněž přípustné proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně zrušeno a

řízení zastaveno, popřípadě věc byla postoupena orgánu, do jehož pravomoci náleží [§ 239 odst. 1 písm. a) o.s.ř.], jímž bylo v průběhu odvolacího řízení rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o zastavení řízení podle ustanovení § 107 odst. 5 o.s.ř., o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka podle ustanovení § 107a o.s.ř., o přistoupení dalšího účastníka podle ustanovení § 92 odst. 1 o.s.ř. a o záměně účastníka podle ustanovení § 92 odst. 2 o.s.ř. [§ 239 odst. 1 písm. b) o.s.ř.], jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o zastavení řízení podle ustanovení § 104 odst. 1 o.s.ř. [§ 239 odst. 2 písm. a) o.s.ř.], jímž bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o zastavení řízení podle ustanovení § 107 odst. 5 o.s.ř., o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka podle ustanovení § 107a o.s.ř., o přistoupení dalšího účastníka podle ustanovení § 92 odst. 1 o.s.ř. a o záměně účastníka podle ustanovení § 92 odst. 2 o.s.ř. [§ 239 odst. 2 písm. b) o.s.ř.], nebo jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí návrhu (žaloby), ledaže by byl odmítnut návrh na předběžné opatření (§ 75a a § 75b o.s.ř.) nebo návrh na zajištění předmětu důkazního prostředku ve věcech týkajících se práv z duševního vlastnictví (§ 78d o.s.ř.) [§ 239 odst. 3 o.s.ř.].

O odmítnutí odvolání podle § 218 písm. b) o.s.ř. a o zrušení rozsudku soudu prvního stupně a jeho vrácení soudu prvního stupně k dalšímu řízení odvolací soud rozhoduje - jak vyplývá z ustanovení § 223 o.s.ř. - formou usnesení. Usnesením soud v občanském soudním řízení rozhoduje rovněž o náhradě nákladů řízení (srov. § 167 odst. 1 o.s.ř.). Povahu usnesení neztrácejí tato rozhodnutí ani v případě, jsou-li přičleněna k rozhodnutí odvolacího soudu, pro něž je stanovena forma rozsudku. Přípustnost dovolání proti těmto výrokům rozsudku odvolacího soudu je proto třeba posoudit shodně, jako kdyby bylo dovoláním napadeno usnesení odvolacího soudu.

Přípustnost dovolání proti těmto rozhodnutím (o odmítnutí odvolání podle § 218 písm. b) o.s.ř., o zrušení rozsudku soudu prvního stupně a jeho vrácení soudu prvního stupně k dalšímu řízení a o náhradě nákladů řízení) podle ustanovení § 237 o.s.ř. není dána, a to již proto, že usnesením odvolacího soudu nebylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým by bylo rozhodnuto ve věci samé. Dovolání není přípustné ani podle ustanovení § 238 a § 238a o.s.ř., protože usnesením soudu prvního stupně nebylo rozhodnuto ve věcech v uvedených ustanoveních taxativně vyjmenovaných, a přípustnost dovolání nevyplývá rovněž z ustanovení § 239 o.s.ř., neboť nejde o případy v něm uvedené. Dovolání žalovaného 1) proti výrokům rozsudku odvolacího soudu o potvrzení rozsudku soudu prvního soudu v části, v níž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení ve věci určení vlastnického práva mezi žalobci a žalovaným 1), o odmítnutí odvolání žalovaného 1) proti rozsudku soudu prvního stupně v části, v níž bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2, o zrušení rozsudku soudu prvního stupně v části, v níž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení mezi žalobci a žalovaným 1) obsažených v doplňujícím rozsudku soudu prvního stupně, a o náhradě nákladů odvolacího řízení mezi žalobci a žalovaným 1), jakož i dovolání žalovaného 2) proti rozsudku odvolacího soudu ve výroku, kterým byl zrušen rozsudek soudu prvního stupně v části, v níž bylo rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2) a o náhradě nákladů řízení mezi žalobci a žalovaným 2), a věc v tomto rozsahu vrácena soudu prvního stupně, tedy nejsou přípustná (srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2002, sp. zn. 29 Odo 874/2001, uveřejněné pod č. 4 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2003, a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3.10.2002, sp. zn. 26 Cdo 1712/2002, uveřejněné pod č. 196 v časopise Soudní judikatura, roč. 2002); Nejvyšší soud ČR je proto podle ustanovení § 243b odst. 5 věty první a § 218 písm. c) o.s.ř. odmítl.

Žalovaný 1) napadá subjektivně přípustným dovoláním též výrok rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé - o určení, že žalobci jsou podílovými spoluvlastníky předmětných nemovitostí. Po zjištění, že jde o objektivně přípustné dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř., dovolací soud přezkoumal rozsudek odvolacího soudu v tomto výroku bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

V projednávané věci bylo z hlediska skutkového stavu zjištěno [správnost zjištění soudů v tomto směru žalovaný 1) nezpochybňuje], že žalobci uzavřeli dne 24.10.1995 "za účasti dlužníka K. V." se žalovaným 2) smlouvu "o zřízení zástavního práva k nemovitosti", podle které dali za účelem zajištění pohledávky žalovaného 2) z půjčky poskytnuté K. V. ve výši 945.600,- Kč do zástavy své nemovitosti; zástavní právo bylo vloženo do katastru nemovitostí s účinky ke dni 24.10.1995. Dne 27.3.1996 žalobci uzavřeli se žalovaným 2) další smlouvu označenou jako "dohoda uzavřená v souvislosti se smlouvou o zřízení zástavního práva", v níž žalovaný 2) "prohlásil", že má za dlužníkem K. V. pohledávku z půjčky ve výši celkem 945.600,- Kč, která "stále trvá", a že poskytl dlužníku dodatečnou lhůtu ke splnění závazku do 14.4.1996, po kterou se zavazuje "zástavní právo nevykonat", v níž se žalobci se žalovaným 2) mimo jiné dohodli, že, nebude-li půjčka vrácena ani v této dodatečné lhůtě, může žalovaný 2) uspokojit pohledávku ze zástavy podle své úvahy, a to "volným prodejem jakékoliv třetí osobě při respektování možnosti vyplacení zástavy zástavci za podmínek stanovených dohodou mezi věřitelem a zástavci" nebo prodejem ve veřejné dražbě nebo "realizací zástavy převodem vlastnictví ve prospěch věřitele" anebo "prostřednictvím výkonu rozhodnutí provedeným soudem", v níž žalobci zmocnili žalovaného 2) k prodeji zastavených nemovitostí, a to "osobě určené podle uvážení věřitele, která nabídne nejvyšší cenu při nabídce trvající nejméně měsíc, učiněné cestou odborného subjektu,

nejméně však za částku pětiset tisíc korun českých", včetně podpisu kupní smlouvy, jakož i k přijetí "plnění celé kupní ceny" a k podání "návrhu na vklad takové smlouvy do katastru nemovitostí", a v níž se žalovaný 2) zavázal poukázat žalobcům "přeplatek kupní ceny po sražení všech zákonných daní, poplatků a dávek, vyplacených nákladů a výloh a svých nároků a poplatků spojených s prodejem věci". Na základě zmocnění obsaženého ve smlouvě ze dne 27.3.1996 žalovaný 2) uzavřel jako zástupce žalobců (jménem žalobců) kupní smlouvu se žalovaným 1) datovanou dnem 19.6.1997, podle které prodal žalovanému 1) předmětné nemovitosti za kupní cenu ve výši 640.000,- Kč, kterou mu kupující vyplatil při podpisu smlouvy.

Zástavní právo slouží - jak správně uvedl odvolací soud - k zajištění pohledávky a jejího příslušenství tím, že v případě jejich řádného a včasného nesplnění je zástavní věřitel oprávněn domáhat se uspokojení z věci zastavené (srov. § 151a odst. 1 a § 151f občanského zákoníku ve znění účinném do 31.12.2000). Zástavní právo tedy zástavnímu věřiteli umožňuje, aby dosáhl uspokojení své pohledávky, jestliže ji neuspokojil řádně a včas dlužník, jen z výtěžku prodeje nebo jiného zpeněžení zástavy, provedeným způsobem (postupem) stanoveným zákonem.

Smlouva (dohoda, ujednání), jejímž skutečným smyslem je sjednání tzv. propadné zástavy (uspokojení pohledávky zástavního věřitele tím, že mu připadne zástava do vlastnictví), je v rozporu s účelem zástavního práva tak, jak jej stanoví zákon, a tedy pro rozpor s účelem zákona neplatná podle ustanovení § 39 občanského zákoníku. Uvedený závěr, který nyní vyplývá přímo z ustanovení § 169 písm. e) občanského zákoníku, dovodila pro právní vztahy vzniklé před 1.1.2001 ustálená judikatura soudů (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.9.2000, sp. zn. 21 Cdo 2204/99, uveřejněný pod č. 131 v časopise Soudní judikatura, roč. 2000).

Protiprávní je nejen sjednání samotné tzv. propadné zástavy, ale každá smlouva, která zástavnímu věřiteli umožňuje, aby se zástavou nakládal jako s vlastní (jako kdyby mu připadla do vlastnictví) a aby zástavu "jako kdyby byla jeho vlastní" za účelem uspokojení zajištěné pohledávky prodal nebo jinak zpeněžil, ačkoliv zákon takové zpeněžení zástavy provedené (zorganizované) zástavním věřitelem nedovoluje (zakazuje). Uzavře-li zástavní dlužník se zástavním věřitelem dohodu, kterou mu udělí plnou moc k prodeji nebo jinému zpeněžení zástavy za účelem splacení zajištěné pohledávky, má to ve svých důsledcích stejné právní následky jako sjednání tzv. propadné zástavy; je tím totiž umožněno, že zástavní věřitel použije (může použít) zástavu k uspokojení zajištěné pohledávky stejně "jako kdyby byla jeho vlastní". Plná moc, která byla udělena k prodeji nebo jinému zpeněžení zástavy za účelem splacení zajištěné pohledávky, je proto pro obcházení zákona neplatným právním úkonem (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.11.2004, sp. zn. 22 Cdo 1772/2004, uveřejněný pod č. 23 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2005).

Z obsahu smlouvy ze dne 27.3.1996 označené jako "dohoda uzavřená v souvislosti se smlouvou o zřízení zástavního práva" je nepochybné, že žalobci udělili žalovanému 2) plnou moc k prodeji svých nemovitostí za účelem splacení pohledávky, zajištěné zástavním právem k těmto nemovitostem, když kupní cena měla být použita k úhradě zajištěné pohledávky a teprve "přeplatek kupní ceny po sražení všech zákonných daní, poplatků a dávek, vyplacených nákladů a výloh a svých nároků a poplatků spojených s prodejem věci" měl žalovaný 2) jako "zástupce žalobců" poukázat "zmocniteli", ačkoliv zákon takovéto zpeněžení zástavy neumožňoval. Odvolací soud tedy správně dovodil, že smlouva ze dne 27.3.1996 a kupní smlouva ze dne 19.6.1997 jsou neplatnými právními úkony a že žalobci jsou i nadále podílovými spoluvlastníky předmětných nemovitostí.

S námitkou žalovaného 1), že o určení vlastnického práva žalobců k předmětným nemovitostem "nemělo být rozhodováno", aniž by nebylo (současně) rozhodnuto o vzájemné žalobě žalovaného 2) o určení, že nemovitosti jsou zatíženy zástavním právem, zřízeným na základě zástavní smlouvy ze dne 24.10.1995, nelze souhlasit. Okolnost, zda nemovitosti ve spoluvlastnictví žalobců jsou zatíženy zástavním právem, zřízeným ve prospěch žalovaného 2) podle zástavní smlouvy ze dne 24.10.1995, totiž nijak nesouvisí (ani podle hmotného práva, ani podle procesněprávních předpisů) s tím, že žalobci byli a nadále jsou vlastníky předmětných nemovitostí, neboť je absolutně neplatná kupní smlouva ze dne 19.6.1997, na základě které měli své vlastnické právo pozbýt, a že mají na určení svého vlastnictví naléhavý právní zájem. Určení jejich vlastnického práva nemůže být v žádném směru "podmiňováno" určením zástavního práva, i kdyby jím nemovitosti žalobců byly zatíženy; žalovaný 2) nemůže pozbýt naléhavý právní zájem na určení svého zástavního práva jen proto, že dříve (před rozhodnutím o jeho vzájemné žalobě) bylo určeno pravomocným rozhodnutím, kdo je vlastníkem zástavy.

Z uvedeného vyplývá, že z hlediska uplatněných dovolacích důvodů je potvrzující výrok rozsudku odvolacího soudu ve věci samé správný. Protože nebylo zjištěno, že by byl postižen některou z vad uvedených v ustanovení § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. anebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalovaného 1) proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o.s.ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)
- Doručování
- Zastoupení
- Zánik závazku
- Zadržovací právo
- Insolvenční řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Nemajetková újma, nutná obrana (exkluzivně pro předplatitele)